

บทนำ

เครือข่ายนักวิจัยเคมี-เภสัช ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เป็นกลุ่มที่ตั้งขึ้นโดยได้รับการสนับสนุนเบื้องต้นจากสภาวิจัยแห่งชาติ มีจุดประสงค์ที่จะให้นักวิจัยด้านเคมี เภสัชและด้านอื่นที่เกี่ยวข้องที่อยู่ในสถาบันต่างๆ ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือได้มีการเรียนรู้ แลกเปลี่ยน ช่วยเหลือและร่วมมือกันในการทำวิจัยแบบบูรณาการ โดยมีมหาวิทยาลัยขอนแก่นเป็นแกนของเครือข่าย และสถาบันสมาชิกได้แก่ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน วิทยาเขตสกลนคร มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี และมหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ เป็นต้น สืบเนื่องจาก นายวิวัฒน์ ศรีวิชา สมาชิกเครือข่ายฯ จากมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน วิทยาเขตสกลนคร ได้มีโครงการพัฒนาศักยภาพหมอยาพื้นบ้านในเขตจังหวัดสกลนคร โดยสมาชิกในเครือข่ายฯ ส่วนหนึ่งได้มีโอกาสเข้าร่วมสังเกตการณ์ พบว่าการใช้สมุนไพรในการรักษาผู้ป่วยยังขาดองค์ความรู้ทางวิทยาศาสตร์ในเกือบทุกด้าน เช่น กลไกการออกฤทธิ์ ความเป็นพิษ ผลข้างเคียง และมาตรฐานของตำรับยาที่ใช้ ตลอดจนการติดตามผลการรักษาอย่างต่อเนื่อง เป็นต้น หัวข้อต่างๆ เหล่านี้คือโจทย์ปัญหาสำคัญที่ต้องการคำตอบในเชิงวิชาการ เพื่อประโยชน์ของสังคมโดยรวม จึงได้เลือกประเด็นของโรคเบาหวานมาเป็นหัวข้อหลักของการประชุมสัมมนาของเครือข่ายนักวิจัยเคมี-เภสัช ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เมื่อวันที่ 27 พฤษภาคม 2552 ณ อาคารขวัญมอ มหาวิทยาลัยขอนแก่น โดยมีการเสนอความรู้เรื่องโรคเบาหวาน การรักษาด้วยยาแผนปัจจุบัน และการรักษาด้วยตำรับยาของหมอยาพื้นบ้าน รวมทั้งการควบคุมคุณภาพของยาสมุนไพรไทยตามระเบียบของกระทรวงสาธารณสุข และจากการระดมความคิดเห็นของผู้ร่วมประชุม มีความเห็นพ้องกันที่จะเลือกตำรับยาเบาหวานที่ประกอบด้วยสมุนไพร 12 ชนิด ของหมอยาทรงพล เดชพันธุ์ จากจังหวัดสกลนคร ซึ่งได้รับการยืนยันว่ามีผลการรักษาโรคเบาหวานในผู้ป่วยได้ดี มาเป็นโจทย์วิจัยร่วมกัน

การใช้สมุนไพรในการรักษาโรคของหมอยาพื้นบ้านไทยมีมาตั้งแต่โบราณ จนถึงปัจจุบัน โดยจะเห็นได้จากจำนวนหมอยาพื้นบ้านที่มีอยู่ทั่วประเทศ แม้ว่า มีโรงพยาบาลและสาธารณสุขเข้าถึงพื้นที่ส่วนใหญ่แล้วก็ตาม แต่ประชาชนจำนวนไม่น้อยยังมีความเชื่อและศรัทธาในการรักษาของหมอยาพื้นบ้าน สำหรับภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โรคเบาหวานเป็นโรคหนึ่งของผู้ป่วยนิยมเข้ารับการรักษาจากหมอยาพื้นบ้าน จึงปรากฏตำรับยาเบาหวานหลายตำรับ แต่ละตำรับมีองค์ประกอบของพืชสมุนไพรอย่างน้อยแตกต่างกันออกไป

โรคเบาหวานเป็นโรคเรื้อรังทางเมตาบอลิซึมที่มีระดับน้ำตาลในเลือดสูงอันเป็นผลเนื่องมาจากความบกพร่องของการหลั่งอินซูลินหรือการออกฤทธิ์ของอินซูลิน หรือทั้งสองอย่าง ปัจจุบันพบว่าประชากรในภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีภาวะน้ำตาลสูงเรื้อรังมีจำนวนเพิ่มขึ้นอย่างมาก ก่อให้เกิดผลกระทบต่อทั้งทางด้านสังคมและเศรษฐกิจ ทำให้เป็นปัญหาที่ต้องแก้ไขอย่างยั่งยืน การใช้สมุนไพรท้องถิ่นในการรักษาจึงเป็นทางออกหนึ่งในการช่วยแก้ปัญหา ทั้งนี้สมุนไพรที่ใช้รักษาควรได้รับการศึกษาในเชิงวิชาการตามกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ก่อน เพื่อช่วยยกระดับความสำคัญของตำรับยาสมุนไพรให้น่าเชื่อถือมากขึ้น

คณะวิจัยของเครือข่ายฯ ซึ่งประกอบด้วยผู้วิจัยในสาขาเคมี เภสัชและสาขาอื่นที่เกี่ยวข้อง มองเห็นความจำเป็นที่ต้องใช้ความรู้ด้านวิทยาศาสตร์เข้ามาสนับสนุนตำรับยาสมุนไพรไทย อันเป็นองค์ความรู้ดั้งเดิมของ